

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Tanévmegnyitó beszéd.

Elmondta 1897. szeptember 9-én *Sass Béla*, akad. igazgató.

Nemes tanuló ifjúság!

Az élet forduló pontjai magába szállásra indítják, elmélkedésre ösztönzik lelkünket. Ugy érezzük magunkat eme pontokon, mint a vándor pályafutásának egy-egy kimagaslóbb helyén, a hol néhány percze megállapodik, hogy áttekintse megfutott s még megfutandó ösvényét. Mögöttünk a múltnak örök mozdulatlanságban álló tájékei terülnek, előttünk a lomhán közelgető jövő lebeg, képeinek ködös, elmosódó körvonalaival, míg fejünk fölött szinte hallani szárnyuhogását a gyorsan tovaröppenő jelennek. És ez a néma csönd-födte múlt, a melynek megkövült eseményei azonban gyakorta megmegrázkódnak, hogy sötét árnyak, szemrehányó emlékek alakját öltsek magokra s nyomon kísérjék lepteinket, — ez a szájszi fátyol-borította jövő, melyet száz meg száz vágy és kétség hasztalan ostromol s a mely mégis ezernyi reménynek nyújt táplálékot s életet, — ez a tűnő jelen, a mely lépten-nyomon egy-egy boldogító érzést és édes örömet, vagy egy-egy tétlenségben eltékozolt órát ragad el magával, hogy helyettök csak múlandóságunk fölriasztott sejtelmét s hivalkodásunk keserű önvádjait hagyja meg keblünknek: mindez eszméltre hangolja az embert és gondolkodni készíti tulajdon helyzetéről, föladatairól és rendeltetéséről... Ugy tetszik nekem, mintha, mikor főiskolánk törzsökös életfája egy új évgyűrűt készül indítani s mi ennek a fának századokat látott és századok viszontagságaival megküzdött terebélyes lombkoronája alatt egy-egy iskolai esztendő megnyitására összegyülekezünk, — életünknek megannyi forduló-pontjain állanánk meg. Engedjék meg tehát, hogy a midőn önöket talál-

kozásunk első pillanatában, akadémiai tanácsunk nevében, szívesen üdvözlöm: néhány gondolat-töredékben megérintsem, avagy legalább jelezhessem a tanév küszöbéről szemünk elébe ötlő föladatokat s — ha szinte csak gyarló, erőtlen hangon is — megkísérthessem tolmácsolni ama fenkölt czéloknak hatalmas szózatát, a melyek hivatva vannak megszabni törekvéseink irányát, a vezérszövétnék fényét hinteni téveteg útunkra, nemes vonzó erőt gyakorolni reánk a kétségek, csüggedezés és kisértések óráiban és a magasba emelni tekintetünket, mikor azt a hétköznapi élet törpe érdekei minden áron a föld porához akarnák lánczolni.

A tudományok szentelt csarnokában, a szellemi tökéletesedés palaestrájában, melynek negyedfél évszázados történelme várakozással tekint az ifjú nemzedékre, hol tisztos emlékek kötelező tanulságai beszélnek önökhöz, hol még a kövek is hangos tanubizonyságot tesznek a nagy ősök és kegyes alapítók gondolatairól, a szellemi és lelki javak ama hő szerelméről, mely őket idők folyamán összeforrasztotta s a vallás és tudomány eme hatalmas templomává emelte, avatta: fogadhatnók-é önöket más jelszóval, mint a melynek lehetetlen valamennyiőjőknél a legélénkebb visszhangot nem keltenie föl, ha ugyan lépteiket komoly megfontolás, érett eltökélés vezérelte hozzánk: munka s kötelesség! Ezekkel a szavakkal bocsáták útra önöket a szülei hajlék nyájas tűzhelyétől, hol az önök pályájához fűződő szép remények táplálják az áldozatkészségnek és megelégedésnek boldogító lángját. Ezeket a szavakat intézi hozzájuk, leendő vezéreikhez, a társadalom, mely a szeretet érdeklődésével és bizalmával tekint önök felé, mert érzi, hogy karjuknak minden izmára, agyuknak minden gondolatára nagy szüksége van, de a mely aztán ítélkezni is tud kérlelhetlenül a bi-

zodalmára méltatlanok fölött. Ez az intellemsorsog ki a létért vívott tusakodás ádáz zsivajából és gomolygó tömegeiből, hol ember ellen küzd az ember s kiméletlen gázol keresztül az edzett a gyöngén.

Munka s kötelesség! Nem valami rideg, komor törvényt hirdetnek e szavak, a mely képtelen önmehtagadást követelne önöktől, a mely el akarná fojtani ifjui szívöknek fölrajzó vágyait, ifjui véröknek minden pezsdülését s holt betűk közé akarná temetni szabadságot szomjazó lelkeket. A ki meg nem akarja tagadni a tavasz virágaitól a reájok mosolygó éltető nap-sugárt, a ki meg nem akarja nekik tiltani, hogy olykor-olykor játszi szellők ölében ne ringatódzzanak, az ne irigyelje az ifjúság szelid örömeit, szórakozásait s ártatlan kedvteléseit. Nem így tehát. Két áldott géniusznek neve az a két szó, a melyek híven öröknek erőknek, tehetségeiknek zavartalan fejlődése fölött, a melyek jótékony hatalommal hátrítják el önök felől a szenvedélyek tikkasztó és emésztő hévségét s nem egyszer a lelkesedésnek sas-szárnyait fűzik vállaikra, hogy bizton átszállhassanak romlásuknak szédítő mélységén. Avagy nem a kötelesség gondolata-é leghívebb szövetségesök az ész elveinek, a megfontolt gondolkodásnak, vágyainkkal, természeteti hajlamainkkal vívott ama szakadatlan küzdelmeikben, melyeknek az ifjú lélek színterök?

Nem a lankadatlan munka tarthatja-é tőlünk legbiztosabban távol a túltengő képzelet káprázatait s az érzéki gyönyörök csábító sirénhangjait? Nem a legjótékonyabb befolyással van-é mindakettő a kibontakozó jellem ingatag körvonalainak megszilárdítására?! . . . A kik időnap előtt le nem akarják törölni lelköknek üde hímporát s meg nem akarják törni szellemöknek rugékonyságát; a kik korai hervadás redőivel nem akarják fölszántani pirosuló arcukat és sivár szenvtelenséggel cserélni föl a lüktető életet; a kik könnyelműen s olcsón el nem akarják játszani a jövőt s jövőjüknek hitét; a kik meg tudják érteni azokat a megható regéket, a melyek a társadalom széles országútjain egy-egy bús omladékokban heverő erkölcsi jellem körül suttogva lebegnek: azok hallgatni fognak ama két jótékony géniuszra; azok nem fogják kábult lepkék gyanánt szívni a gyönyöröknek mámorát s igyekeznek idejekorán kifejtőzni a test és vér örömeinek szorító karjából, míg még a féke-vesztett, szertelen vágyaknak játéklabdájokká nem lőn a gyöngye akarat. Ám élvezzen, ki hinni képtelen; de nélkülözzön, a ki hinni tud.*

És ez a munka, a mely már magában véve is áldás, ez a kötelesség, melynek fönsgében az isteni akarat szentsége ragyog felénk,

* Schiller.

❖ TÁRCZA. ❖

Mutatvány

Kamengieser A. „A német katolikusok“ című Hérics Márton és Rudnay Alajos által magyarított munkája felett írt ismertető tanulmányból, melyet a magyar protestáns viszonyok tekintetbe vételével írt Bartha Mór, ev. ref. nyug. lelkész.

(Folytatás.)

Ime a magyarországi római ultramontanizmus egészen a német r. ultramontanizmus harczi útján indult, még ama riadót is hasonlóképp hangoztatva amit amott, hogy: „itt a katolicizmust elnyomják s a liberális és athéus állam az eretnekeknek, hitetleneknek szolgáltatja ki, az egyedül üdvözítő egyházat.“ Választások alkalmával élőszóval, sajtóban, úton-útfélen e kiáltások hallatszanak és a népet e jelszóval verbuválják, állam és protestantizmus, vagy amint az iker-testvérséget mostanában nevezni szokták: pogány és protestáns-ellenes pártba, — nagyobb kisebb „hithű“ urak, papok hecckáplánok — ígéretekkel, becztetésekkel, vallási kegyeszek ígéréteivel vagy fenyegetések erejével titkon, a sajtóban való agitációval nyilván.

A magyar protestantizmus ezek ellenében, minden alkotmányos és hazafias érzése mellett sem támaszkodhat olyan I. Vilmos császár-féle önérzetes válaszra, amit ez a pápának adott azon keresztyén világi uralmat jelentő — 1873. aug. 7-iki levelében tett követelő nyilatkozatára, hogy „minden megkeresztelkedett egy vagy más úton, a pápa hatalma alá tartozik“ hogy: „Ő — a

császár, — ősei és alattvalóinak nagy többsége az evang. hitet vallják, mely hit Jézus Krisztuson kívül, más közvetítőt nem ismer“ (1873. szept. 3.). A mi királyunk és királyi házuk nem hitsorsosunk. Mi nem reménykedhetünk már olyan koronahercegben sem — Frigyes —, aki a császár helyett határozottan válaszoljon, — 1878. jun. 10. — az új pápa — XIII. Leo, 1878. ápril. 17. — iratára, melyben ez a sz. szék és a porosz állam közti régi jó viszony megújítását, attól feltételezi, ha a porosz állam törvényeit és alkotmányának bizonyos pontjait a kath. egyház érdekében módosítják: „egy porosz fejedelem sem fogja az ország törvényeit a kath. egyház tételei szerint átalakítani; kész a fennforgó nehézségeket a szeretet és béke szellemében úgy oldani meg, hogy a két egyház egymás mellett békében élhessen, ha ti: a pápa is kész ugyanolyan szellemben közreműködni.“

A magyar protestánsoknak tehát magokért magoknak kell tenniök belőre-kivülre, a sajtó útján, a veszélyben forgó liberálizmus védelmére is, melyben saját ügyüket is kell látniok.

Mit tettek eddig? Semmit, vagy a semminél kevesebbet . . . hiszen hagyják küzdködni elenyésző, csekélyszámu lapjaikat; tovább . . . hagyják megbukni — mint ezt tették az „Órálló“-val, egyetlen protestáns irányu politikai lapjukkal, ahelyett, hogy fejlődését segítették volna elő; amint ez a hír felriasztott minap — a budapesti „Prot. Egyh. és Isk. Lap.“ s épen napjainkban a „Debreczeni Prot. Lap.“ bukása küszöbön álló sorsának nyilvánosságra hozásával is!

Sem olyan nagy nép nem vagyunk, mint a német, mely az egységesítéssel, most már nemzeté és pedig

emberek felé, önöknél, nemes tanuló ifjúság, magasztos hivatás szolgálatában áll. Részt venni s nem egyszer irányadó szerepet játszani a társadalom nagyszerű földadatainak megoldásában; munkálni híven és odaadólag embertársainknak lelki, erkölcsi, szellemi jólétét; a jogvédelem nemes és méltó gyakorlása által magokat az állam és társadalom rendjének, békéjének fenntartó oszlopait védelmezni a megrázkódtatások ellen; oltalmára sietni az elnyomott ártatlanságnak s megrágalmazott becsületnek; gyámoltalan ügyefogyottak kezébe visszaadni a kenyérnek botját, a földönfutás koldusbotja helyett, melyet a kincs-szomj és a kapzsiság nyújtott volt feléjük; a törvények sújtó hatalmával ostorozni a bűnt, a fényűző, télen léhaságot, mely a maga megszokott kényelmét s nagyúri szenvedélyeit tiltott eszközökkel is kész kielégíteni; a mennyire ez gyarló halandónak megengedett, Isten igazságosságát képviselni a földön s a bírói lelkiösmeret zajtalan csöndjében áhitattal figyelni az örök bíró önkijelentő gondolatait, a ki szent trónusát, a zsoltáríró szavai szerint éppen a jog és igazság gyámolaira helyezteté reá; avagy hirdetni a világot újjáteremtő örök ígét, az isteni kegyelemnek csodás rejtelmét; mennyei vetéseket hinteni a földi élet barázdáiba; a krisztusi könyörület olaját s borát tölteni az erkölcsi és anyagi nyomor tátongó sebeibe;

az evangyéliom áldásos tanaival hidalni át a társadalom különböző rétegeit egyre félelmesebb arányokban széttagoló hegyszakadékokat; nagyok, hatalmasok, világ szerint gazdagok szívében lánggra szítani a keresztyéni testvériség tüzét, a zúgolódó szegénység s a szenvedő erény előtt reá mutatni a mennyei atya szeretetszándokára, ki életünk minden változatait egyaránt javunkra rendelé, az érzékfölötti, láthatatlan javak fensőbb világára, a mely földi létünkre ráborúl s hová mennyei rendeltetésünk útai vezetnek — bátran kérdem önöktől, képzeltetni-e ezeknél szebb, ezeknél magasztosabb élethivatást? Ha, Pláto szerint, az emberi lélek itt a földi élet homályában sem feledheti el az eszmék világát, melyet egy korábbi létben, az égbolton való átvonulásakor, boldog gyönyörrel szemlélt: úgy egyszer felösmert hivatásuk lángoló szeretetének az önök keblében is égni kell olthatatlanul, a nélkülözés, szükség és nyomorgás ama sötét borúlatában is, a mely nem egyszer eltakarja jövőjük útait s az önfentartás aggasztó gondjaként gyakorta kiül homlokukra.

Hátha még ebben a borúlatban a fényes sarkcsillag, a legmagasabb eszme is kigyúlad fölöttök, a haza eszméje. Cari sunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares, sed omnes omnium caritates patria una complexa est, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si

nagy nemzetté tömörült; még oly nagy felekezett sem vagyunk, csak mint a németországi katolikusok is, akiknek ereje számban épen annyi, mint a mi hazánk összes lakosságáé. De a világosság lelkével rokonságban vagyunk; üldöztetésben, túrésben, szenvedésben gazdag multunk van; nemzet- és hazaszereteten pedig, még az 1866—70. diadalaira büszke, s a világ sorsának intézésére elhatározó befolyása felett lázas ujjongással tomboló német nemzetnek sem engedünk elsőséget mi, a kiknek írva van és a kik érezzük is, hogy „E nagy világon e kívül, Nincsen számunkra hely . . . Itt élnünk, halnunk kell.“ Ebben erőnk volt mindig, erőt kell mérnünk belőle ezutánra is.

De hát hol van ehhez a felséges megtisztelő érzéshez való bölcs életgyakorlatunk . . . Szóban és szólásokban? Nem éljen-rivalgást, nem szóbeli büszke dicsekedést, még nem is martyr-korona hajhászását kívánja tőlünk most az egyház, nem csatatéri hőshalálra való elszántságot szükségel a haza; hanem magasabb létfenntartást, a kultura lépcsőin emeltetést, felebbvitelt, erősbitést — mindenik, mert az *észbeli felvilágosodás* és a *szívnemesség*ből származó *erkölcsiség* válhatlan *testvéri szövetségben* lehetnek együtt: *a mi magyar prot. egyházi és hazai — nemzeti ügyünk nagy eredményeket szülő munkásai*. Egyik a másikkal áll, emelkedik, vagy esik. S hol az áldozat, a mit ezek kívánnak s értök hozunk . . . ha még ez iker-szentügynek, a kor és műveltségkövetelte *sajtótéri* védelméről és előviteléről sem gondoskodunk?

A német ultramontanizmus azzal dicsekszik, hogy „a művelt német protestántizmus fegyverét vette át, s

azzal döngötte el ezt.“ *A sajtó volt az a fegyver*, aminek erejével nemcsak megállott nagyon komoly küzdelemben, hanem — mint maga dicsekszik — dicsőséges győzelemre is jutott. Ha tehetnénk is némi részrehajlatlan megjegyzést eme győzelmi dicsőségre, melytől annak fénye nem lenne ragyogóbbá, sőt homályosulna: annyit végtére is el kellene ismernünk, hogy mint egyeséges, megbonthatatlanak látszó phalanx, bontakozott ki abból a harczból, készen ismét felvenni a keztyüt, vagy épen provokálva újra és mindig az összeütközést — protestántizmussal, liberálizmussal és az ő programjukat el nem fogadó állammal. Hiszen ebből terem harczosai számára a martyr-koszorú, mely a boldogok — szentek sorába vezet; a püspöksüveg, az ultramontan pap vágvainak, küzdelmeinek koronája, a mely felől mindenik azt hiszi, hogy számára tétetett el és elnyeri — e világon. A hívők? . . . nem vizsgálják, hogy mit és miképen hisznek; az utat, a melyen, — a cél, a melyért vezetnek, — ama hitre, mely nem kél önként saját érzésükből, hanem rájuk parancsolják. Csak akkor bomlik szét e tömött harcz-sor, ha minden egyeséi vizsgálat alá veszik, — a cél, a mire, — az eszközöket, a melyek szerint boldogíttatnak; ha megkapják az elhatározást az önállóságra, mely abból az emberi méltóság átérzéséből ered, hogy önlában járva, önboldogságát eszközölni, emberhez illőbb feladat, mint járszalagon vezetetni itt a földön s még a túlvilágra is . . . ha „mindeneket megpróbálnak s a mi jó — azt tartják meg.“

Protestáns lelkészeknek bizonyára nincs olyan nagy hatalmuk a tömeg felett, mint az ultramontan papoknak; mert a prot. egyháztag, gyermekségétől fogva, maga

ei sit profuturus?* Ezt az eszmét, a mely századokon keresztül, honfi-aggódástól s reménytől táplálva, kétségtől, bizonytalanságtól hányva vetve, gyöngé mécsvilágnak bágyatag fényével reszketett fölöttünk s csak elvéve törte át egy-egy erősebb villanással a hosszú éjszakát, mely a mohácsi mezőkön történelmünkre alászállt, ezt az eszmét — nemes tanuló ifjuság! — a hazafiúi érzés kohójában összeforrott magyar nemzeti államnak eszméjét, máig sem sikerült osztatlanul megvalósítanunk. S hogy majd a felekezeti és osztály-ellentétek, a nemzetiségi és társadalmi forrongások zürzavarai közt, melyek terhes felhők gyanánt ülnek meg a láthatár peremén, avagy nemzetközi bonyodalmak reánk szakadható zivataraihoz fog-e sikerülni, ki mondhatná meg biztosan?! Ám az kétségtelen, hogy manapság a szellem hatalma bírja a világot, a szellem versenye dönti el a nemzetek jövőjét s hogy ebben a versenyben önöknek, az ifjú nemzedéknek, nem jutott dicstelen szerep. Hiszen a mikor komoly foglalkozással kötik le a tűnő perczek szárnyait s gondos tanulmány révén egy-egy ösmeretet elméjüknek biztos tulajdonává fölavatnak; mikor agyokban egy-egy gondolat, szívökben egy-egy nemes érzés megfogyan s lelköket a fölhalált igazság édes jutalmazó öröme hatja át; mikor keblökben az

* Cicero.

lában tanul járni; tehát lelkészét nem is tekinti úgy, mint a kinek gyámsága nélkül elesnék. De a prot. népnek is úgy kell tekintenie lelkészére, mint a kítől tanul — a templomi szószékről; és a kinél levő vezérvilágosság, — biztos kalauza a társadalmi élet szövevényei között. Ha ezt ismeri, ha erről meg van győződve a nép: akkor a lelkészhez való ragaszkodása nem homályos sejtelem, hanem tudatos követése a biztos vezérletnek a közös jóra. Ez a vezérlet és vezéreltetés, erkölcsi mód szerint történik; és állandóságban kölcsönös örömet és megelégedést szerez.

De bármennyire bizunk is lelkészeink és népünk realis felfogásában, — be kell látnunk azt, hogy mindeneknek szüksége van — serkentésre, vagy a korviszonyok követeléseinél fogva sürgetésre; s magoknak a követelő korviszonyoknak alapos és beható ismertetésére. És ennek, a személyes érintkezések nehézségei miatt, legbiztosabb és ami anyagi viszonyaink közt tekintetbe jöhetőleg — legkevesebbe kerülő eszköze nálunk és reánk nézve is — a *sajtó*, a társadalmi életnek az az idege, mely minden téren követeli, hogy életirányzó működését kellő tekintetbe vegyék és tényezőként bebocsássák. Ez elől nem zárkozhat el, ezt nem kicsinyelheti. a *magyar prot. egyház sem*.

Fájdalom! . . . ez időszert még eddig, a magyar prot. egyházban sem lelkész, sem nép nem fektetett erre a fontos ügyre olyan nagy súlyt, mint amelyet kellene fektetnie; amelyet nem azért érdemel, hogy a sajtó pártolásával világ-dívatnak hódoljunk, hanem hogy világ, — tehát egyház kulturai jelentősége és szükség-szerűségénél fogva is arra voltaképen érdemes.

erkölcsi eszmék fonségének fénye fölragyog, ki-domborodó jellemökkel ennek egyik legszebb alapvonása, az igazi nagyság kétségtelen ösmeretető jele, az önzetlenség egybeforr s önök mély hódolattal tesznek fogadalmat ez eszméknek elszánt szolgálatára; mikor odakint a közéletnek színterén — nem mesterkélten, nem hitvány áltatás révén, de benső értékök ellenállhatlan erejénél fogva — egyéniségöknek vonzó-köre egyre szélesebb iveket bocsát szét s a kik ebbe a körbe bėjutottak, az önök eszének, szívének jellemének áldásait megérik és hálával fogadják; mikor önök ekként a társadalom nagy szervezetének valódi tagjaivá küzdötték föl magok, a kiket onnan nem lehet kiszakítani a nélkül, hogy részvét, fájdalom ne vonaglanék át a többi tagokon: mondom, akkor egy-egy szemérral gyarapítják műveltségünknek nemzeti tőkét s a magyar dicsőség sugár-kévéjének egy szálát fonják meg. Magyar voltuk öntudata, mely ereikben forr, a hazaszeretet, mely szívökben dobog drága nemzeti kincs. Kulturánknak színét csak ez adhatja meg; a szépség báját, kellemét ez lehelli reá s az eredetiség kedves zománczával csak ez vonhatja be. A nemzeti élet tápláló talajáról leszakadt fakó világ-polgárság a nagyvilág előtt is értéktelen holmi. Ám sose feledjük, hogy faji öntudatunk csak egy tiszta kristály, melyen az

A prot. egyháznak méltó dicsekedése volt általában, hogy a tudományt felélesztette s ennek szolgálatába a sajtót használatba vette. Úttörő volt, e mi — geográfiai helyzeténél és politikai viszonyainál fogva — a harcok áradatába bekényszerített és emiatt a civilizáció útján, a békésebb viszonyokban élő nemzetekkel lépést nem tarthatott, elmaradt magyar nemzetünkénél is.

Erdemesültségét nem kell az irodalom történet idézésével itt bizonyítgatnunk. Munkásságának elismerést és vonzalmat keltő ereje, a prot. vallásnak terjedését, az egyháznak megszilárdítását eszközölte s a 16—17. században megtartója volt a legsúlyosabb politikai viszonyok közt is; s az antireformáció, csak az ő saját fegyverének ellene fordításával és csak a prot. egyház egy hűtlen szülöttének kezében nyerhetett némi előnyöket. (Pázmán P.) És mit kell tapasztalnunk napjainkban? Azt, hogy most már ezen a téren nagyon tulszárnyaltattunk, hogy a fegyver melyben védelmi, — sőt olykor támadó erőnk is volt, — elleneink kezébe ment át annyira, hogy amit kezünkben még megtartottunk, védelemre is gyenge; mert ezt sem forgatjuk kellőképen, hanem hagyjuk — meg nem magyarázható közönyösséggel — az ellenfél kezében levő mindig fényes, mindig éles fegyvert — anélkül, hogy azon csak csorbúlást is ejtenénk — magunk ellen használtatni.

E keserű viszonyok közt, a *német sajtó* Kannengieser által dicsekedéseivel feltárt kiterjedése és nagyhatalommá erősülése, melynek példája után a hazai ultramontanizmus is sikeresen halad: *legyen reánk legalább annyi praktikus hatás-sal, hogy nézzünk körül*

általános emberi műveltség egységes fényének kell átszűrődnie, hogy e kettő aztán a színek gazdag változatát varázsolhassa elénk.

Nemes tanuló ifjúság! A test és lélek erőinek teljes kifejtése, lelki működésünk zavartalan összhangja, a szellem gazdagsága — ime ezek a czélok lebegnek szemeink előtt az új iskolai év megnyitásakor. És mégis a legbecesebb birtok, a leggazdagabb, a legdicsebb tökéletesség kútfeje ma sem lehet egyéb, mint az az evangyéliumi lelki szegénység, a mely egykoron a mennyek-országának ígérését nyerte, a szívnek, a kedélynek az a szegénysége, benső szükséglete, mélységes sovárgása, melyet a világ érzéki és véges javai kielégíteni sohasem képesek. Talán azért nem, mert a Mindenható az emberi szívet nagyobbnak teremté, mint az egész világ, hogy be ne érhesse kevesebbel annál a határtalan boldogságnál, melyet számára éppen Ő rendelt. Igen. Ő a maga számára teremtett bennünket és szívünk nyughatatlanul hánykódik mindaddig, a míg Ő benne meg nem nyugodott.* Ezt a nyugodalmat, ezt az égi békét, a mely magasabb minden értelemnél, az emberiség amaz egyetlen szentje, a világtörténelem ama páratlan alakja hozta le közibünk, a ki maga az igazság napja, Isten dicsőségének

* Augustin.

visszfénye, valójának hasonmása, s végtelen kegyelmének tanubizonysága volt. Az ő lábaihoz ülni, az ő beszédét hallgatni a legfőbb bölcsesség. Uram, kihez mennénk? Örök életnek beszéde vagyon te nálad! És csakis te nálad. „A világ minden bölcsességét, szépség szózatát, törvény hatalmi parancsát, mind felülmúlják a te ígéd, mert ezek örök életnek ígéi. Tépeldünk a világ talányán, a történelem és a nagy természet rejtelméi fölött; látjuk virúlni és elenyészni a népeket, mint a tavasz virágait, képződni, fejlődni s elhamvadni a világokat, a naprendszereket: rémítő borzadály száll meg bennünket a véghetetlen semmiség közepett, melyben parányok gyanánt kóválygunk alá s fel. Te csak ezt az egy ígét ejted ki: mennyeknek-országa — s a gondolatok chaosába, örök világosság gyanánt, isteni szeretet-gondolat hull alá, mely eleitől fogva ott virrasztott mindezek fölött, a mely mindezekben hat, működik és bennök végezetre, valósúlásra jut. Igen, ez az örök életnek ígéje.“ *

Most, midőn főtiszteletű és méltóságos püspök urnak, nagyságos helyi gondnok urnak, a debreczeni egyház és Debreczen-város mélyentisztelt képviselőinek, valamint általában a nagyérdemű közönségnek, ünnepélyünkön való szíves

* Beyschlag.

a magyar prot. sajtó terén, vonjuk el belőle magunkra nézve a következtést s hozzuk tisztába teendőnk.

Nem esik e körültekintés nagy fáradsággal, mert — fájdalom — szűk a tér, s azon is alig van mit látnunk.

A lap — és folyóirat irodalom Magyarországon — népünk számarányához és anyagi helyzetéhez viszonyítva általában nem mondható nagyon szegénynek. Szó sem lehet róla, hogy a nyugati civilizált nagy nemzetek és országokéval, csak távolról is kiállja a versenyt; de a keleti nemzetek és országokéhoz viszonyítva nem vall szégyent. Van ugyanis — Budapesten és a vidéken, — a kezünkben levő lap és folyóirat laistrom szerint: 44 *politikai napilap*, 113 *pol. és társadalmi heti lap*, 7 *humorisztikus lap*, 14 *szépirodalmi lap és folyóirat*, 9 *divat és háztartási lap*, 8 *ifjúsági lap*, 31 *egyházi és tanügyi lap*, 8 *irodalmi lap*, 9 *joztudományi lap*, 18 *orvosi gyógyszerészeti és természettudományi lap*, 10 *földrajzi és történelmi lap*, 36 *gazdasági, erdészeti, szőlészeti és méhészeti lap*, 4 *tekhológiai és mérnöki lap*, 42 *közlekedési, keresk. és ipari lap*, 8 *sorsolási lap*, 10 *zenészeti művészeti és gyorsírási lap*, 9 *sport és katonai lap*. Összesen 360. Azonban ezen stat. kimutatás hiányos, mert tudjuk, hogy minden kath. püspöki és politikai megye, nyomda vállalat sat. tart fen lapot; a nemzetiségek nyelvén irt lapok épen nincsenek s egyes vidékek lapjai is nagyon hiányosan vannak felvéve; a prot. egyházi és iskolai lapok közül pedig csak a „*S.-Pataki Lapok*“ „*Evang Népiskola*“ „*Tanítók Lapja*“, — ez most már a tan. orsz. egylet kiadásában — és az „*Unitárius közlöny*“ van megemlítve; tehát hiányoz-

nak: a „*Prot. Egyh. és Isk. Lap*“, a „*Debreczeni Prot. Lap*“, „*Prot. Közöny*“, „*Dunántúli Lap*“, „*Ébresztő*“, „*Evang. Egyház és Isk.*“ a *Garzó és Kálmán—Lágler-féle folyó iratok*, a „*Szabadsajtó*“ és még a „*Prot. Irodalmi Szemle*“ „*Keresztény Magvető*“ is. Szerencsére saját egyh. és isk. irodalmunk terén van annyi jártasságunk, hogy nem szükség hiányos laistromokra támaszkodnunk, amelyek a prot irodalmi közegekből alig tartanak érdemeseknek valamit megemlíteni is; kimondhatjuk tehát, de bizony nem dicsekedéssel, hogy összes prot. egyh. és isk. lapjaink és folyóirataink száma 14—16 körül váltakozik amiből 6—8 heti lap, a többi: még hosszabb időközökben megjelenő inkább *szakfolyó irat*. Azt is tudjuk, hogy mindannyia magán vállalat, ennél fogva kétséges és a járató közönség jóakaratótól, vagy a kiadó áldozatképességétől és koczkázati hajlamától függő életű; csupán a „*Prot. Irod. Szemle*“ és talán most már az orsz. tanítói egyesület kezébe átment „*Tanítók Lapja*“ biztosítottabb. Megtudjuk a fentebbi sorozatból kivált, hogy **egyetlen prot. pol. napi-, de még heti lapunk sincs**, ami az egész magyarországi protestánsok közlönyül szolgáljon; minden oldalról felvegye, minden félle szembe és minden téren képviselje a prot. érdeket, egész készüllettel birjon és minden tartózkodás nélkül attól, hogy valamely párt szolgálatába kerülhet azért, hogy fennállhasson; mert ellenben előfizetők hiányában megszűnik s a szerkesztőség mehet szélllel a világ minden tájafelé és bizonytalanságába.

(Folyt. köv.)

megjelenésökért s főiskolánk iránti meleg érdeklődésökért akadémiai tanácsunk hálás köszönetét tolmácsolni szerencsém van: az 1897/98. iskolai évet ezennel megnyitom.

A baranyai veszedelem.

Az „Egyetértés“ augusztus 30-iki száma a felső-baranyai református egyházmegye közgyűlése czimű közleményében szomorú dolgokról értesít bennünket. A vészharang első kongása ez: az a szegényes hajlék kapott tüzet, melynek lakói sok nehéz küzdelem között viselték az élet igáját; eddig még csak megvoltak valahogy, de mi lesz belőlük, ha ez is elpusztul fejük felől. Az evangéliomi reformált egyház papsága szomorú jövőnek néz eléje, ha a baranyai veszedelem, mint feket vesztett láng elborítja anyaszentegyházunk századok viharát kiállott egyszerű, de a nagy multat és a jövő nagy hivatását tekintve, mégis fenséges hajlékát. A parádés tüzoltás nem fog használni semmit: egyik-másik nagyemberünk itt is ott is felhangzó biztató szava a tervszerűség és egyöntetűség ereje nélküli pillanatnyilag hat ugyan, de állandó jó eredményre nem vezet. Az aggatódzás legtávolabbi szándéka nélkül fölvetem a kérdést az evangéliomi reformált egyház papsága előtt: lát-e határozott s biztató irányt, melyet a nehéz helyzetből kibontakozásra megjelöltek volna már az erre hivatott tényezők? Én nem látom ezt, a szégyen legyen az enyém, de kimondom, hogy az evangéliomi reformált egyháznak nincsen határozott egyházpolitikája, amerről a szél fúj, összebb húzzuk a köpönyeget, pedig mellünket kellene szegezni ellene, egy határozott program köré kellene csoportosulnunk s a haza és a magyarnemzet jövőjét nem tévesztve szemünk előtt ezt mondanunk: *mi mint reformátusok is élni akarunk s így akarunk élni.*

Irányi Dániel mintegy 20 esztendőn keresztül sürgette a vallásszabadságról és a polgári házasságról szóló törvényt; meg vagyok győződve róla, hogy nem tette volna, ha tudja azt, hogy a protestáns egyház hajójának a mostani állapot zavaros vizében kell talán évtizedekre megfeneklenie. Az ilyen nagy fontosságú kérdésben vagy ezt kell szem előtt tartani: *quieta non movere* vagy ezt: *nulla dies sine linea*. Hogy az állam kormány mit akar, ezzel ne törődjünk, mert hátha semmit sem akar! Nekünk magunknak kell akarnunk, mert nem mi vagyunk a kormányért, hanem a kormány mi értünk, akinek akaratja van, annak van respektusa s akinek respektusa van, annak van jövője. Félre ne értsen valaki! nem politikáról, hanem egyházpolitikáról szölok. Dotációt akarunk az államtól? akarjuk erősen. Mondjuk ki: a katolikus állami javakhoz mérten ennyihez és ennyihez van jogunk s attól el nem állunk! Az 1848. XX-ik törvénycikket akarjuk megvalósíttatni? úgy foglaljunk amellet állást, mint egy ember! Vagy talán egyik sem kell? hanem úgy gondoljuk, hogy a bevonható javak bevonásával vegye át az állam az egész közoktatásügyet, az egyházak pedig a hívek áldozatkészségével lássák el az egyházi szükségleteket? Álljunk e mellé s akarjuk ezt erősen, de ne foldozzunk, mert meg vagyon írva: *Senki pedig ne foldja új posztó foltal bé a hitvány ruhát: mert annak új posztó foltja a hitvány ruhát megszakasztja és azután nagyobb szakadás leszen rajta.* (Mát. 9. 16.)

Egyházunk, nem tagadhatjuk, bajban van: de

vajjon nem olyan formán bánunk-e vele mint a régi öreg asszonyok a betegjükkal? egy kis ezt egy kis azt összekotyvasztottak s ha meg nem halt tőle, hát úgy bizonyára megélt.

Legtávolabbról sem kicsinylem azok buzgalmát. kik érdeklődést mutatva, ha pillanatnyilag is, segíteni igyekeznek a bajon, hiszen magam is csak ezt tehetem a számomra kimért kicsiny munkakörben; engem csak az bánt, hogy az új élet-viszonyok között még mindig nincsen egy határozottan körvonalazott irányunk, a közélet mérlegén hol erre, hol arra billenünk a haza oltárára teendő áldozat mindegyre csak a mi életerőnk szíjva, pedig mit ér az oltár, ha elhullanak az áldozó papok.

Ha a gyülekezet kérdené papjától. *az egyház jövőjét, illetőleg mit akartok?* bizony a legtöbb aligha ilyen vallomást nem tehetne: *az egyik ezt akarja, a másik meg mást; de hogy mi mit akarunk, bizony azt nem tudom.* Eltekintve minden egyébtől, a baranyai veszedelmet az teszi valóságos veszedelemmé, mert bepillantást enged a vigasztaló fény nélküli sivár jövődőbe; hiszen ama veszedelem elhárítására közéletünk legtekinélyesebb embere is olyan szert ajánl, melynek alkalmazása valósággal öngyilkosság számba mehet.

Baranyában a felekezetenélküliség miatt veszedelemben forog a reformált egyház és a magyarság ügye, orvosszerű főként az egyházak társítása ajánlatik: *álljon össze több egyház s együtt tartson egy lelkészt.* Mire vezet ez? Epen azon lelki gondozás lehetetlenségére, melynek minél hatékonyabbnak s közvetlenebbnek kell lennie, hacsak némi eredményt is várni akarunk tőle. Forgassa át Pál apostol leveleit, aki e kérdésben világosan akar látni. Amint valamelyik gyülekezetből kivonta a lábát, mindjárt jött utánna a hír, hogy a tévirányú tanítók vizályt támasztottak s ha itt ott apostoli segédje maradt, még az is ugyancsak reászorult tekintélyére. Ma sincs ez másként; a magyar nemzetiséget meg épen nem lehet úgy megvédelmezni.

Aztán az is hangoztatva lett, hogy a papság is meghozza a maga áldozatát. Miből? Meddig? Hová jutunk még? Stólánk napról napra zsugorodik, talán még szegényes kollektánkat is megnyirjuk? Bizony vérünk se lesz maholnap, hullákká leszünk. Szép koporsóba fekszünk, az önfeláldozás koporsójába; de szent meggyőződése, hogy a magyar haza nem boldogabb, hanem szegényebb lesz nélkülünk!

Van abban bizonyos elkeserítő, hogy míg minden állás jövedelmét fokozni igyekeznek, addig ime a ref. lelkészi fizetések megcsökkentése tervbe vétetik. Bizony épületes dolgokra virradunk: Baranyában van ok reá, majd csak találnak okot lassanként az alföldi nagy egyházak is. Pedig ez be fog következni; mert semmin se csügg nagyobb szeretettel a nép, mint a hivatalnok jövedelmek csökkentésén. Az állami dotációcska, melyért már jóelőre meggörcbült a hátunk, vajmi sovány vigasztalás a szomorú kilátásokkal szemben.

Határozott önérzetes egyházpolitika: ez illet minket; ily irányba vegyék kezükbe egyházunk ügyét vezérférfiaink s bizony mondom, akad ember a gátra elég Pár esztendő nagy eredményt szülne így; de ha ott, ahová az új törvények vittek, megfeneklettünk, bizony nem győzzük foltozni a hajónkon a lyukat; már pedig azt csak mindenki elősmeri, hogy ez a protestánsizmus-hoz ugyancsak méltatlan lenne.

Illyés Endre.

TANÜGY.

Iskolai értesítők.

3. A karczagi ev. ref. gymnasium értesítője. Közzéteszi Horváth Ferencz, igazgató.

A kisújszállási ev. ref. főgymnasium sorsával épen ellenkezőt mutat sok tekintetben a karczagi iskola sorsa.

Noha látjuk, mint erőlködik a fentartó ev. ref. egyház és maga a város is tanintézete helyzetének javításában, az anyagi erők korlátoltsága, vagy teljes hiánya ezt a törekvést ha nem is egészen sikertelenné, de részben eredménytelenné teszi.

Elismeréssel látjuk, hogy 40,000 frtot meghaladó összegből új gymnasiumi épületet emeltek a város áldozatkészségéből és vétel útján a kis terjedelmű iskolai udvart megnagyobbították, a tanári fizetések után járó 5%-ot egészen a fentartó testület vállalta magára (a mi tudvalevőleg még Debreczenben sem történt meg): de azért még sem volt képes megszüntetni a szegénység-szülte bajokat.

Ezek közt első helyen kell kiemelnünk a tanári fizetés csekély voltát, mert a rendes tanár díjazása lakbér és korpótlék nélkül 1200 frt. Ha ebből 240 frtot lakbérre számítunk, marad a rendes tanári javadalom 960 frt. A korpótlék hiánya pedig a helyzet javulását is kizárja. Ebből ered aztán a tanárok rendkívüli, mondhatni megdöbbentő fluktuációja. Pl. a jelen évben is a 7 tagból álló tanári karból 3 egyén távozott mindjárt székfoglalásuk után, s eltekintve a torna- és énektanítóktól, a legrégebb tanára az intézetnek, a mostani igazgató is mindössze 3 év óta szolgálja az intézetet s mivel a távozottak közül kettő középiskolai oklevéllel bíró tanár volt, a megmaradtak közt csak az igazgatónak s még egy másik tanerőnek volt középiskolai tanári oklevele; a többiek csak mint alap-, vagy legfeljebb szakvizsgálatot tett egyének működtek. Méltán tölti el ez a körülmény aggodalommal az igazgatót.

A tanári kar az anyagi helyzet szanalása végett megindította a kezdeményezést s először államsegély nélkül gondolta a dolgot keresztülvihetőnek, de az egyház-tanács és a városi képviselőlet kijelentették, hogy több áldozatot nem képesek hozni. Így aztán Papp Elek orsz. gyűlési képviselő közreműködésével megindította az egyház az államsegély megszerzésének munkáját, folyamodott május hóban a kerülethez és a vallás- és közokt. miniszteriumhoz.

Ha e mozgalom czélhoz vezet, akkor a karczagi 6 osztályú ev. ref. gymnasium 8 osztályú teljes gymnasiummá egészül ki; lesz 12 rendes tanára, kik három, 1200, 1400, 1600 frtos fizetési fokozatba lesznek besztva; lakpénzük 240 frt, ötödéves pótlékuk 100 frt leend. Nyerni fog az intézet rendes vallástanárt 1200 + 240 frt javadalommal, meg egy helyettes tanárt, ének- és tornatanítót. Összes kiadás 32,849 frtra rugnának a mostani 15,080 frt helyett; maguk a személyi kiadások 10,230 frtról 26,520 forintra emelkednének. Az összes kiadásokból 15,492 frt évi összeget s mintegy 53,000 frt építési költséget kér a fentartó testület a vall. és közokt. ügyi kormánytól.

Az államsegély által az iskola egy másik baján is segítve leend: értem a taneszközök, felszerelések, könyv- és egyéb táruk aránylag csekély voltát s az elhelyezésükre szolgáló helyiségek kicsinységét.

Szóval a karczagi gymnasium előjárósága meggyőződésem szerint a legjobb, sőt egyedül lehetséges

utat választotta ez intézetnek nemcsak fejlesztésére, hanem tulajdonképen lételének biztosítására is, mert a jelenlegi helyzet bátran nevezhető tarthatatlannak.

Az értesítő tartalmazza mindenekelőtt Horváth Ferencz igazgatónak reformációi emlékbeszédét. Rövid, de lelkes beszéd, mely tömören ecseteli a reformáció jelentőségét, következményeit. Aztán az intézet 1896/7. évi történetére vonatkozó adatok következnek, melyek közül kétségtelenül legfontosabb a fentebb ismertetett mozgalom. A tanári kar számos és rendkívül alapos statisztikai adatokra, mellékletekre támaszkodó munkálatában tárta fel az iskola helyzetét s adott irányt az üdvös törekvésnek.

Az ifjúság vallás-erkölcsi vezetéséből különösen kiemelendőnek s minden protestáns középiskolában utánzandónak tartjuk azt, hogy d. e. és d. u. a kezdő és záró tanítási órákat imádsággal kezdték, illetve zárták be s az összes iskolai ünnepeket istenitisztelettel kapcsolták egybe. Ily iskolai ünnepek voltak: az évet megnyitó, az okt. 6., a reformációi, a márczius 15-iki emlék- és az évet bezáró ünnep, valamint az önképzőkör javára rendezett sikerült műkedvelői előadás.

A fegyelmi állapot általában kielégítőnek mondható. Az igazgató azonban méltán kel ki az ellen, hogy az alsóbb osztályú, sőt még a jobb módú szülők egyike-másika is elhanyagolják gyermekeiknél a tisztaságot és rendszereteket. Egy tanulót mulasztásért, egy tanulót erkölcsi hibák miatt ki kellett zárni. Nem helyeseljük, hogy az igazgató jelentésében ezeket név szerint megnevezi s a nagy közönség előtt is mintegy újra pellengette állítja. Oly vétkesekkel állunk szemben, kiknél a javulásra nagyon is számíthatunk; fölöttébb tehát nem szabad őket megbélyegezni.

Tekintettel arra, hogy nem a jobbmódú, de inkább a szegényebb osztály gyermekeiben mutatkozik hajlam és tehetség a tanulásra, de ezek nem igen bírják az iskolai terheket: *ifjúsági segítő egyesület* alakult s ennek alapszabályai is közölve vannak. Volt 10 alapító tagja, kik egyszer s mindenkorra 50 koronát, 129 rendes tagja, kik évi 2 koronát, 45 pártoló tagja, kik évi 1 koronát fizetnek s néhány forintot más adakozóktól is kapott. Dicséretre méltó, hogy az egyesületet nagyon szép számmal karolták fel az izraelita polgártársak.

Beiratkozott 181, vizsgálatot tett 172 tanuló, vizsgálatlanul maradt tehát mintegy 5%. A vizsgálatot tett tanulók közül 97 (56 3/10) volt református, mintegy 15% róm. kath., a többi izraelita; anyanyelvre mind magyarok. 67 5/10 volt helybeli, 12 7/10 megyebeli, a többi más megyékből. Tehát a karczagi gymnasium főleg Karczag iskolája; hogy más megyebeliek jóval felülmúlták a jász-nagykún-szolnokmegyeieket, annak az oka, hogy e megye területén még négy más teljes gymnasium van. A magaviseletből jó érdemjegyet kapott 83 4/10, szabályszerűt 16 6/10. Kevésbé szabályszerűt és rosszat egy sem, mert a kizártak természetesen nem osztályoztattak. Feltűnő, hogy az első osztályban 33% kapott szabályszerűt a magaviseletből.

Az intézeti alapokból 132 frt 76 kr. jutalmat és ösztöndíjt adtak ki; ezenkívül könyvjutalmak és tan-könyvvel való segélyezések is fordultak elő.

A vizsgálatot tettek közül jeles volt 6 4, jó 23 8, elegendő 48 3, egy tárgyból elégtelen 12 8, kettőből 5 8, többől 2 9%.

A gyűjtemények lehetőség szerint szaporítottak.

4. Az államilag segélyezett *mezőtúri ev. reform. főgymnasium értesítője* az 1896—97. iskolai évről. Közzéteszi *Fejér Lajos*, igazgató.

Értesítő, melyet valódi élvezettel olvashat, s benső megelégedéssel tehet le a nem szakember is, meglátván és megérezvén annak tartalmából, hogy e főgymnasium a leghelyesebb irányzattal tör az értelmi művelődés, sziv és jellemképzés magasztos céljaira.

Megkapóan szép az ujonnan választott igazgató beköszöntője, kit szülővárosa a messze Sopron lyceumából hívtott bizodalommal azon intézet vezetésére, melynek egykor ő is nagy reményekre jogosító növendéke volt. A visszaemlékezés hangja átrezeg beszédén, mely tömör, tiszta stýlban, magasan szárnyaló, szívet megragadó gondolatokban keresi az elhivatás céljait; a pálya nehéz, de jutalmazó, — szeretett egyházunk s hazánk virágzását előmozdító s munkáló feladatait; lelkes buzditás, őszintén felajánlott meleg szeretet — a kartársakhoz; atyai komoly s megindító szózat az ifjúsághoz; az ezredéves nagy ünnepre vetett, hazánk boldog jövődjének alapjait felismerő s feltüntető pillantás: imé, ezek képezik tartalmát e szónokilag is művészi, — elolvasásra s megszívlelésre méltó igazgatói beköszöntőnek.

Méltóan kapcsolódik ehez Kolozsvári Aladár tanár értekezése „Arany János életéből” címmel, a mely hazánk talán legszeretettebb költőjének életét, irodalmi munkásságát, örömeit, fájdalmait részint élő személyek, — a költő kortársai s nagy-szalontai ismerőseitől — részint a költő levelezéseiből nyert adatokban oly közvetlenül, oly vonzóan adja elő, hogy szinte nehéz megválnunk tőle, midőn e derék tanulmány végéhez jutunk.

Majd a főgymnasium egy évi beléletét tárja fel az igazgatói jelentés oly részletes pontossággal, hogy szinte látjuk, mint váltják fel a komoly, ismeretnyújtó s szerző munkát a nemes kedélyképző szórakozások, önképzőkör, ének- és zenekari s testgyakorló foglalkozások.

Benső örömmel olvashatjuk a fentartó testület részéről kifejtett áldozatkész építő munkásságot, a tanárok lelkiismeretes nevelői szeretetteljes gondosságát, a tanulók közt életbelépett önművelődésre irányult törekvést, s az év folyamán létrehívott főgymnasiumi ifjúsági „segélyző egylet” alapszabályait, mely új alkotás nemcsak dicsőségére válik az azt megteremtő tanárok atyai jóindulatának, s a felkaroló nemesszívű adományozóknak, s a lelkesen felbuzdult ifjúságnak: de bizonynyal egyik legáldásosabb, — mert szeretetből fakadt, s szeretetet árasztó intézménye is leend e főiskolának. Ez egylet egy év alatt gyűlt vagyona 1560 frt készpénz, 100 frt értékű föld és 200 frt értékű könyvtárból áll, s már az 1897/8. évben megkezdí segélyző működését, — könyv-, ruha- és pénzbeli segélyt nyujtván az arra érdemes szegénysorsú ifjaknak nemzetiségi s felekezeti különbség nélkül.

Vajha ily egyleteket állítnának más főiskolák is, melyek könnyítsék a szűk viszonyok közt élőknek a hosszas és nehéz tanulói pályát, ébreszszék az ifjakban a jótékonyosság ösztönét és a — háladatosság érzelmeit!

Erős vonzó erővel bír e főgymnasium-tápiintézetében, mely bentlakással egybekötve ez évben is 42 növendéket részeltetett részint kedvezményes, részint mérsékelt ellátásban. Célyszerűen berendezett tanuló és hálószobákban — volt bentlakó 22, — a városról bejárt étkezni 22 ifju. A tápiintézet szigorú ellenőrzés s gondos tanári felügyelet alatt áll.

Tandíjkezdvevényben 45 növendék részesült 581 frt értékben, a fentartó egyház jó voltából ingyen

hegedülmi tanult 9 ifju, kikért 300 frt tiszteletdíj fizetett; jutalmazásokra adatott 296 frt 10 kr érték.

Tanulók létszáma volt év elején 295; kik közzül vizsgálatott tett 262 nyilvános és 11 magán tanuló. Ev. ref. 159; ág. ev. 4; róm. kath. 38; gör. kel. 4; izraelita 68. Helybeli: 126; vidéki: 147.

Erettségi vizsgálatra 14 jelentkező bocsáttatott, kik közzül 2 hó mulva javításra uttasítottott 3.

Ünnepélyeket tartott az ifjuság október 6-án, márczius 15-én, ápril. 10-én a segélyző egylet javára hangversenyvel összekötött táncmulatságot s junius 13-án évzáró ünnepélyt, melyek mind a közönség legélénkebb érdeklődésével folytak le.

Az év folyamán gyarapodott: a tanári nagy könyvtár 484 frt 89 kr.; az ifjusági könyvtár: 312 frt 47 kr.; szegény tanulók segélyző könyvtára 34 frt 25 kr.; a physikai szertár 296 frt 22 kr.; a phylologiai történelmi és művészeti muzeum 135 frt 90 kr. értékkel.

Az 1897-ik évre kiutalt államsegély lehetővé tette a tanári fizetések osztályba sorozását, úgy hogy 3 tanári állás 1600; 2—2 1500, 1400, 1300 frt törzsfizetéssel láttatott el.

Ez ős régi jó hirü iskola tehát nem szünik meg hirben, fényben vonzó erejében növekedni; a modern fejlődés terén is hatalmasan állja helyét s a nemes versenyben háttérbe nem szoríttatja magát.

A fentartó ev. ref. egyház buzgó áldozatkészsége, az állam kiérdemlett évi segélye bizonynyal százannyi kamatot adand a lelkiismeretesen növelt és képzett ifjak szellemi s erkölcsi kincseiben szeretett egyházunknak és hazánkknak! Quod Faxit Deus!

Referens.

IRODALOM.

Felhívás. Bizonyára felesleges lelkész társaim előtt bizonyítgatnom: mennyire hasznos és szükséges lenne, ha hiveink kezében valamelyes családi feljegyzések volnának, melyek egyfelől állandó tudomást, de másfelől az olykor szükséges adatok anyakönyvi feltalálásában segítséget nyujtanának.

Ennek a szükségnek kielégítésére egy igénytelen „Család-könyvecskét” szerkesztettem, melynek tartalma mintegy 40 oldalon a következő:

I. A czimlapon a családfő nevének és annak megjelölésére szánt üres sorok, hogy az illető az egyháznak milyen rendü tagja. (Utalással az egyházközségnek ezt megállapító okmányaira.)

II. *Családi kimutalás*, melyben az egyházak családkönyve szerint (a hol van, annak kötet- és lapszámára való hivatkozással) a családtagok anyakönyvi adatai vezethetők be.

III. „*Arany könyv*” bibliai jelmondatos, tiszta lapokból, melyekre az illető családnak az egyház javára tett adományai, lehető alapítványai vezetettének be nyugtaszerűleg (a hol van, az egyház Aranykönyvére hivatkozással).

IV. *Istenháza* czimen 17 egyszerű, különböző idői és családi viszonyokra szóló, rövid imádság, melynek szerkesztésében azon elv vezetett, hogy az imádkozás célja nem az istenre, hanem az imádkozóra való hatás.

V. *Bölcsesség kezdete* czimen egy pár gyermekima. A különböző czimek megfelelő bibliai jelmondatokkal vannak élénkítve.

Meg vagyok győződve, hogy minden lelkész haj-

landó (a hol családkönyv van, különben is csekély munka) mérsékelt díjért e kis okmányt a megszerezni kívánó híveknek az adatok bevezetésével kitölteni. De használható a „Család-könyvecske“ privát bejegyzéssel is.

Ugy hiszem, hogy a családoknak ezen kis családkönyvecskével ellátása is legalább egy igénytelen szálát képez az egyháziasság kötelékében. Bizalommal ajánlom tehát lelkésztársaim figyelmébe, az új házasságok közt mindenesetre, és a hol lehetséges, általános terjesztését.

Az árt alig az előállítási költségben szabva meg, nem vagyok azon helyzetben, hogy ingyen mutatóványokat nagy számmal küldhessek szét: 25 kr beküldése vagy egy levelező lapon való felhívásra megtekintésre franco küldő: egy példányt.

A hol erre alkalom van, czélszerű, mint készletben tartandó nyomtatványt, az egyház részére nagyobb számban megrendelni, aztán a hívek a kiadott összeget apródonként a kiváltáskor visszatérítnék az egyháznak, esetleg a sajátjából megrendelő lelkésznek.

Ára példányonként *bérmentes küldéssel* 25 kr: 10 drb egyszerre rendelve 2 frt 20 kr; 50 drb 9 frt; 100 drb 16 frt. Megrendelhető alólírtánál. Lelkésztársaimat a „Családkönyvecske“ terjesztése és megrendelések eszközlésére kérve vagyok tisztelttel, Zágon, 1897. május hó. *Bodor János*, zágoni ref. lelkész.

„Órálló“ cím alatt *Kalassay Sándor* bridgeporti (Conecticut, É.-Amer. Egyes. Áll.) ev. ref. lelkész egy havonként kétszer megjelenő lapot indított meg, mint az amerikai magyar ref. egyesület hivatalos közlönyét. A lap, mint címe is mutatja, az amerikai ref. magyarság érdekei fölött óhajt őrteni állani s az alig megindult közlöny, melynek előfizetési ára egész évre 1 dollár, már is az „Órálló“ nyomdájában nyomul s New-Yorkban jelenik meg. A szerkesztőt *Demeter Bertalan* new-yorki ref. lelkész támogatja. Mindketten a sárospataki Alma Mater jeles növendékei voltak néhány év előtt. *Kalassay* theol. segédtanár, *Demeter* szénior. Ügyesen, buzgalommal szerkesztik az új lapot, mely a felelős szerkesztő előzetes jelzése szerint a dr. *Bartha* megszűnt „Órálló“-jának amerikai folytatása. Isten áldása legyen a derék férfiak érdemes munkáján! Kövesse az amerikai „Órálló“-t nagyobb siker, mint hazai elődjét!

KÖZÉLETÜNK.

Zsilinszky Mihály ág. ev. esperességi felügyelő megnyitó beszéde

az arad-békési ev. egyházmegye közgyűlésén.*

Mennél kevesebb reményem volt ahhoz, hogy ezen esperességi közgyűlésen személyesen megjelenhessek: annál nagyobb az örömöm afelett, hogy a napról-napra tornyosult akadályok elhárítása után szerencsém van az arad-békési esperesség gyülekezeteinek küldötteit üdvözölhetni.

* A magyar protestáns egyházi élet új alakulások, új viszonyok küszöbén áll. Az átmeneti idők nehézségeivel, a sokfelől tornyosuló bajokkal és veszedelmekkel szemben egyházi hivatalosaink s társadalmunk egy része tanácstalanul áll másrésze kétségbeesett lemondással néz a jövőbe, a harmadik vádol, zúgolódik; természetesen csak kisebb rész az, mely fölisméri a helyzet valódi természetét, rá tud mutatni a létező bajok valódi forrásaira s a javítás helyes eszközeire.

Zsilinszky Mihály vallás és közoktatásügyi államtitkár bizonyára egyike a magyar protestantizmus ama vezérlő alakjainak ki nagy történeti tudásával, gyakorlásával, tapasztalásával, a mult és jelen alapos ismeretével, hazájának s egyházának szeretetével méltán számot tarthat arra, hogy szavát meg-

Egy éve annak, hogy az aradi ev. egyház vendégei voltunk és egyházunk életérdekei felett tanácskoztunk. Ma ismét egész hosszú sora a kérdéseknek várja önöknek bölcs elhatározását; s legkevésbé sem kételkedem, hogy a gyűlés tagjai szokott tapintatossággal és önfeláldozással fogják az elnökség előterjesztéseit és a vita folyamán felmerülő más kérdéseket is tárgyalni és megoldásra segíteni.

Nem kívánok eléje vágni a hozandó határozatoknak sem tanácscsal, sem irányítással; de nem tagadhatom meg magamtól, hogy legalább röviden érintsem azokat a nagy kérdéseket, melyek az elméket foglalkoztatják, melyekről önök is naponta olvasnak cikkeket, de melyeknek egyházi vonatkozását az illető szerzők kevésbé szokták megvilágítani.

Fájdalom, a közvélemény közegei, mikor az államok haladásáról, szellemi és anyagi felvirágzásáról beszélnek, rendesen ki szokták felejtetni az egyház és vallás tényezőit. Pedig ha ezekről nem feledkeznének meg, könnyebben találnák meg a naponta felemlegetett társadalmi romlottságnak igazi gyógyszereit!

A keresztyén vallás és annak különösen evangéliomszerű protestáns alakzata éppen abban bizonyítja be világra szóló hivatását, hogy az emberi lélekre, a tudományra, művészetre és társadalomra nemesítő és lelkesítő hatással van; hogy nem jön ellentétbe sem a tudomány újabb vívmányai, sem a művészet jól felfogott eszményeivel, sem a társadalom semmiféle rétegeivel. A protestáns egyháznak éppen egyik főbüszkeségét képezi, hogy a multban a reformátorok által megindított nagy szellemi mozgalomban élesztője volt a gondolat szabad nyilvánításának, a lelkiismeretbeli, vallási és politikai szabadságnak s ekként előkészítője az újabbkori demokráciának, alkotmányos életének és szellemi felvirágzásának.

Hiszem és remélem, hogy a multban vallott és követett elveihez a jövőben is hű marad. Remélem és óhajtom, hogy a haladó világ problémáinál is érvényesítse ezen elveinek alkotó és teremtő erejét.

Azt mondják a mai kor a tudományos felfedezések kora; nincs többé szükség a tudatlanok járszalagára; a vallásra. Csak az észnek van jövője, a hit elvesztette minden erejét. Pedig a szemünk előtt álló példák, az ész által megoldhatlan problémák szaporodása, a művészeti irányok körforgása, a politikai és társadalmi életnek sajnos bomlása azt bizonyítják, hogy mégis nagy szükségünk van arra, a mit a tudomány igaznak, a művészet szépnek, az erkölcsi világ jónak és a vallás szentnek nevezett. Ezeket az eszméket a vallás magasabb egységbe foglalva, örökké uralkodó igazságokká avatja, mely igazságok hívése nélkül e legerősebb ember is olyan, mint az ingó nád, mely minden szellőre annál könnyebben indul meg, mennél magasabban hordja a fejét.

En azt hiszem, hogy bármennyire halad a tudomány és a művészet, az emberi gyengeségnek érzetét nem lehet elvitatni semmivel. Az ember kénytelen valami

állgassuk, véleményére, tanácsára súlyt fektessünk. Ezért közöljük itt azt a beszédet, melyet az arad-békési ev. esperesség legközelebbi gyűlésén elmondott s mely többek közt arra a veszélyre hívja fel a figyelmet melyet a szocializmus terjedése rejt a magyar protestantizmusra; s reá mutatva arra, hogy a nagy egyházakban a lelkészi állásokat és templomokat szaporítani, a lelkészi gondozást intenzívebbé kell tenni. Azt hisszük, a protestáns időszakai sajtó kötelességének teszünk eleget e szép beszéd közlése által, melyet érdekesen egészít ki a magyar ref. egyház egyik érdemes világi férfiának, *Bernáth Elemér* f. zempléni e. m. gondnoknak beszéde, melyet legközelebb szintén közlünk.

Szerk.

felsőbb lényt keresni, mely előtt leborul. Aki nem érzi egy felsőbb hatalomtól való függését, az okvetlenül evadul. A multnak tenulmányai és a jelennek tapasztalásai azt bizonyítják, hogy ahol az Istenségnek oltárai leromlottak, ott azoknak romjai felett a despotismus trónjai épültek fel.

Nézzük csak a mai kor jelenségeit. Az elbiztosodó ész pöffeszkedéseit, az anyagi élet túlsúlyát, a humanismus és idealismus megfogalmozását, az embereknek szaporodását, akik sem emberben, sem istenben nem hisznek és akikben viszont nem hiszik senkisémet. Nézzük a mindenütt felburjánzó anarchizmust, a sociális mozgalmat a maga mezterenségében. Vajjon ezek biztosíthatják-e a társadalomnak és a nemzetnek békés fejlődését?

Bizonyára nem. Mindnyájan érezzük, hogy valami nagy hiánya van a közélet erkölcesinek, hogy itt nem csupán kenyérről, hanem valami nagyobb szellemi defectusról van szó, melyet sem a nyolcz órai munka, sem a nyolcz órai pihenés, sem a nagyobb napszám megadása nem képes megszüntetni. Ezt a betegséget sem a sociális theoriák, sem a közigazgatási intézkedések nem fogják meggyógyítani; mert ennek gyökeire az ércsekély nézetem szerint az emberi természet gyöngéiben az ember szokott bűneiben, és mondjuk ki nyíltan: a vallásosság hiányában rejlenek.

Gondolkozásra méltó feltűnő jelenség az, hogy az ugynevezett agrár-socialismus és a nasarenismus nem az ország felvidékén, a napi nyomorral küzdő nép között, hanem a gazdag alföld jómódu nagy községeiben és, fájdalom, leginkább protestáns vallású nép között ütötte fel fejét. Erdemes ennek okait komolyan kutatni. A tény itt áll előttünk; nem zárkozhatunk el előle, bármily kellemetlen.

Ellenfeleink táborából már felhangzott a kárörvendő szó, mely a mult századok bölcsesinek könnyűségével azt mondja: ime a protestáns vallás romboló ereje, ime az eretnek szabadoság, az erkölcsi tekintélyt nem ismerő féktelenség meghozta gyümölcsseit! A predikátorok tanai kiirtják a nép hitét, veszélyeztetik az állam békéjét, meghkályozzák a társadalom természetes fejlődését.

Ezt a szemrehányást így általánosságban odavetve igaztalannak és méltatlannak találom. Nem a hitelvek, hanem azoknak nem ismerése és nem követése a baj. De ha kissé gondolkozni kezdünk a tagadhatatlan tény jelenségei felett, lehetetlen eltagadnunk, hogy a mi egyházunknak is van része a baj létrehozásában. Nem kívánok egyes lelkészekről és gyülekezetekről szólni; minden szemrehányási szándék nélkül kívánom az ügyet sine ira et studio szemügyre venni. És kérdezem önmagamtól: vajjon ezen mi alföldi evang. nagy gyülekezeteinkben kellően van-e gondoskodva a nép erkölcsi és vallási vezetéséről? vajjon éppen a köznép nagy tömege nincs-e elhanyagolva és elfeledve a vezetésre hivatott, szellemileg és anyagilag áldottabb helyzetben levő intelligentia által?

Es e kérdésekre nem merek tagadólag válaszolni. Látom, hogy gyülekezeteink lélekszáma marad a régi; 4, 5, 6 ezer sőt több lélek is esik egy lelkészre, aki a legjobb akarat mellett sem képes hiveivel egyénileg foglalkozni. Látom, hogy a templomok és más közművelődési helyek építésének száma éppen nincs arányban a palotaszerűen épülő vendéglő és mulatóhelyek számával. Látom, hogy nem gondoskodtunk eléggé a népnek lelki táplálékáról, valláserkölcsi tartalmu és jellemképző, tanulságos olvasmányokról; látom, hogy az

ilyenek kiadására hivatott társulatot éppen azok nem segítik, sőt működésében éppen olyanok akadályozzák, akiknek hivatali kötelességük és magasztos hivatásuk volna a valláserkölcs terjesztése!

Lehet-e csodálkozni, hogy ily körülmények között a hónapokig munka nélkül lézengő, de mégis tudvágyó a lelketlen bujtogatók és erkölcsstelen önző emberek áldozatává lesz? Az olvasni szerető s tanulni vágyó rész felkeresi a politikai s ügynevezett polgári és olvasó köröket, melyekben ismét magára hagyatva, lelkész nélkül, teljesen tájékozatlanul olvassa a nem éppen neki való politikai lapokat, melyek nem az igazat, nem a nemeset, nem a szépet, hanem csak szenzációkat, az érdekeset keresik, melyek tele vannak mindenféle előljárók és hivatalnokok való és költött bűneivel, a vallás és egyház káromlásával, rablások és öngyilkosságok történelmével, társadalmat és közrendet felforgató eszmék dicsősítésével és ami leginkább megragadja lelkünket, önsorsu borzalmas leírásaival! Az a szegény jó nép nem is sejti, hogy akik ezt írják, azt pénzkeresésből, önérdelméért teszik. Ami szegény parasztunk azt hiszi, hogy ami nyomtatva van, az mind igaz is; az ő nézete szerint nem mernék írni, ha nem volna igaz! Ilyen olvasmányok méltelyezik meg népünknek lelkét, mely nem ismeri még a politika rugóit és a sajtó romlott elemeit. Az ilyeneket olvasó tájékozatlan nagy tömeg minden művelt kabátos emberben, saját előljáróiban és gazdag polgártársaiban ellenséget lát, mert csak rosszat olvas felőlük; kezdi hinni, hogy azok az ő adóját zsiberakják, az ő véret kiszívják és őt lenézve, a teherhordó állatok sorára juttatják.

Aki az emberi lélek természetét ismeri és aki ezeket a jelenségeket komoly figyelmére méltatja, kénytelen elismerni, hogy a mi jónépünk nagyon ki van szolgáltatva olyan ámitóknak, akiknek sem országuk, sem hazájuk; akik a magára hagyott tömegben kész és alkalmas anyagot vagy eszközt találnak saját céljaik szerinti zavarok előidézésére.

Uraim, semmi sem történik ok nélkül. A néppel foglalkoznunk és érintkeznünk kell, ha azt akarjuk, hogy farkasok és rókák zsákmányául ne essék. Menőzus Agrippának régi meséje a gyomorról és az ellene felázadt tagokról ma is sokat megmagyaráz. A nép éhes de nem csupán kenyérre, hanem szellemi eledelre is. Ne vonjuk meg tőle ezt a szellemi eledelt. Adjunk neki alkalmat és módot arra, hogy lelkét művelhesse, hogy vasárnapját ne a korcsmákban, hanem a templomban tölthesse; kövessük az angolok példáját, akik társadalmilag gondoskodnak arról, hogy a szegény nép az evang. igazságai helyett ne legyen kénytelen a bűn igéit halgatni. A nép mindenütt tudvágyó és kíváncsi, elégítjük ki azt iskolával, tanítással, felolvasással; adjunk kezébe jó könyvet, mely lelkét művelje és ne nézzük közönynyel azt a lassu pusztítást, melyet a nép házához vitt raoló történelmek okoznak.

Merem állítani, hogy a fenyegető socialismus nagyobb veszedelemmel fenyegeti az evang. egyházat és annak valláserkölcsi életét, mint az állam közigazdasági érdekeit. De azt is merem állítani, hogy e bajokat az ajánlgatni szokott minden gyógyszer mellett leginkább csak a keresztyén egyház képes gyökeresen meggyógyítani; az az egyház mely hirdeti és megvalósítja a szereteten alapuló testvériséget; mely vallásos alapokon terjeszti a valódi műveltséget, mely megbecsüli és jutalmazza a munkát, mely ajánlja az alázatosságot, az engedelmességet, de egyuttal megköveteli az igazság uralmát és megvédi a szegénynek jogait is.

Ha a mi népünk meg fog győződni, hogy e vallás és egyház vezetői, papjai, felügyelői és tanítói valóban törődnek vele; ha látja, hogy ezek érdeklődnek örömei és szenvedései iránt, hogy ezek gondoskodnak lelki szükségleteinek kellő kielégítéséről, eleendő számú templomról és iskoláiról, jó olvasmányról és nem ebből szórakoztatásáról — akkor nem vesznek rajta erőt a hamis próféták ámitásai és helyre áll a természetszerű fejlődés és haladás állapota.

Azon reményben, hogy ezen állapot előmozdításához a mi mai gyűlésünk is lényegesen fog hozzájárulni, a tanácskozást megnyitottam nyilvánítom.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A debreczeni ev. ref. főiskola tanévmegnyitő ünnepélye f. hó 9-én d. e. folyt le főtiszt. *Kiss Áron* püspök, *Simonffy Imre* kir. tanácsos, helyi gondnok, *Márk Endre* koll. ügyész, *Joó István* egy. ázker. középiskolai felügyelő, a debreczeni presbiterium több tagja, *Némethy Lajos*, *Mitrovics Gyula* lelkészek, — *Roncsik Lajos*, *Oláh Károly* városi tanácsosok, *Ábrám László* t. főügyész, *Igyártó Sándor* királyi törvényszéki elnök, *Kölcsey Sándor* kir. táblai bíró, *Kola János* orsz. gyűlési képviselő s számos érdeklődő, a teljes tanári kar és az ifjúság jelenlétében. A közéneket és karéneket *Mácsay Sándor* főiskolai ének- és zenetanár vezette, majd *Csiky Lajos* lépett a szószékre s elmondta szép és buzgó tanévmegnyitő imáját, melyben Isten áldását esdette az egyházkerületre, az iskolára, a hazára és városunkra. Ima után ismét kar- és közének következett. Ezután a gymn. és tanítóképző-intézeti tanulók tantermeikbe vonultak s következett az iskolai törvények felolvasása. Az akad. tanári kar pedig a főtiszt. püspök és a helyi gondnok úr vezetése alatt a kis tanácsterembe ment át, hol a püspök és h. gondnok urak üdvözlötték az új iskolai év kezdetén a tanári kart s buzgó, áldásos munkásságot kívántak neki. A püspök úr üdvözlő beszédében különösen kiemelte azt a sajnós körülményt, hogy a magyar protestánsizmus és tudományosság e háromszázados tűzhelye az idén sem volt képes mind befogadni azokat az ifjakat, kik körülötte akartak seregelní; buzdította a tanári kart a főiskola lángoló szeretetére s az iránta való hűségre, különösen kiemelte, ami a tanári karnak is legfőbb óhajta volna, hogy irodalmilag is szolgálják: a magyar tudományosság és a prot. egyház érdekeit; ez azonban, a mint a főtiszt. püspök úr is célzott rá, csak úgy volna teljes mértékben lehetséges (mert a mai viszonyok közt lehetőséig eddig is megtették), ha a tanári fizetések megközelítnék az egyetemi tanári fizetéseket, mert a mai, habár emelt javadalomból könyvek beszerzésére s a tudományvaló folytonos haladásra is nehezen telik, annál kevésbé tudományos könyvek rendkívüli anyagi áldozatot követelő kiadására. S a mostani tanári fizetések még az akadémián sem állnak egyetemi magasságon, sőt ott sem, a hol a kir. kath. és állami akadémiák tanáraié (2000 frt alapfizetés, megfelelő lakáspénz, 100 forintos, rövid idő alatt 200 frtra emelkedő korpótlék, vizsgálati díjak és tandíj-osztalék, a mienknél tehát 8—900 frttal több).* A püspök úr beszédére *Sass Béla* akad. igazgató

* Teljességgel nem célunk a tanári fizetések kérdésén ismét napirendre hozni az egyházkerületnek májusi gyűlésén történt nagyszabású fizetésreformja után, a mely mindnyájunkat hálára kötelez. Referens erre vonatkozó megjegyzéseinek sincs

válaszolt, s a tanári kar tiszteletét, ragaszkodását, háláját tolmácsolta az előljárási iránt, biztosította azt a tanári kar lankadatlan buzgóságáról, rámutatott a főiskola vagyoni helyzete rendezésének szükséges voltára, az any. erők teljes kihasználására, a mi az intenzív fejlesztés föltétele s hangsúlyozta, hogy az egyetem fejlődés eszméje csak pihen, de meg nem semmisült. — Végül a díszteremben az elnökség, akad. tanári kar és ifjúság gyűlt egybe s itt tartotta meg *Sass Béla* akad. igazgató egyikét a tőle már megszokott, forma és tartalom tekintetében egyaránt kiváló tanévmegnyitő beszédeinek, melyet lapunk vezércikke gyanánt közlünk. *Referens.*

— A debreczeni ev. ref. főiskola vagyona az újonnan felülvizsgált számadások szerint 2 millió 373 ezer, illetve a hátralékokkal együtt 2 45 millió forint. A közszükségleti alapok 1 36 millióra, a hátralékokkal 1 42 millióra rúgnak, a többi nagyrésztben ösztöndíj, pályadíj s egyéb meghatározott célú alapokra esik. A fentebb kimutatott vagyonban nem szerepelnek a tápintézeti pénztár, a Simai-Nagy-féle ösztöndíj-alap, az énekeskönyvi pénztár és a bölcsészeti fakultás (egyetem) alapjainak vagyonai. Az egyetemi alapok állása 1895. decz. 31-én a következő volt: rendelkezés alatt állott 390,320 frt 22 kr., reménybeliség volt 243,460 frt 56 kr. A rendelkezés alatt állott összeg 1897. június hó 30-ig 26,648 frttal gyarapodott. Rendelkezés alatt volt tehát a reménybeliségeken kívül 416,968 frt 99 kr. Az összes vagyoni erő 807,289 frt 21 kr.

— **Értesítés.** Azon lelkész urak, kik az egyházkerületi Értekezlet szatmári közgyűlésére utaznak, kedvezményes jegy felől a nt. esperes uraktól nyerhetnek tájékoztatást. Főtiszteletű püspök úr kérvényére minden nap várandó válasz után azonnal szétmegy az értesítés a tractusokba. Debreczen, 1897. szept. 9-én. *Balogh Ferencz*, e. alelnök.

— A debreczeni izraelita hitközség újonnan épült fényes imaházát, mely 300,000 forint körül került, e hó 8-án avatta föl. A felavató ünnepélyen a debreczeni ref. egyház képviselőiben *Kiss Áron* püspök, *Némethy Lajos*, *Kiss Albert*, *K. Tóth Kálmán* lelkészek, a főiskola részéről *Sass Béla* igazgató s több akadémiai, gymnasiumi és tanítóképzőint. tanár vett részt. Képviselőileg megjelent a róm. kath. egyház, ág. ev. egyház, a városi, megyei előljárási, képviselve voltak a főbb és alsóbb bíróságok, kir. ügyészség, a honvédség, a kereskedelmi akadémia, ev. ref. felső leányiskola, állami főreáliskola s különféle közhasznú intézetek. A remek templom, a fényes ünnepély mellett legjobban meghatotta a jelen voltakat *Krausz Vilmos* főrabbi vallásosságtól, a magyar haza és az emberiség általános szeretetétől áthatott szép beszéde, s a szép héber zsoltárok éneklése közben a *Kölcsey Hymnus*-ának és a *Szózat*-nak a zsidó tanuló ifjúság által való előadása; e két számot az egész közönség állva hallgatta végig.

— A hazafias protestáns áldozatkészség szép példáját tudatjuk lapunk olvasóival. Mint hitles kútforrásból tudjuk, Ujfehértó ref. vallású birtokosai, kik egyházuk felvirágzása érdekében semmi áldozattól soha vissza nem riadtak, magyar vallásfelekezeti iránt értekezletük újabb bizonyosságát adták azzal, hogy a felsőszabolcsi egyházmegye küldöttsége előtt kötelezőleg elvállalták, hogy az ujfehértói ref. egyház által fentartott

egyéb célja, minthogy eloszlassa azt az ismételve nyilvánult s jogosulatlan igények alapjául szolgálható balvéleményt, mintha debreczeni akadémiánkon egyetemi tanári javadalmozások volnának. *Szerkesztő.*

magyar iskolába járó szegény tanköteles gyermekekért a tandíjat ők fogják fizetni. Ezen úgy hazafias, mint magyar felekezeti szempontból oly nemes elhatározás, kell, hogy e lapok olvasói elismerését költse fel, s midőn ezt tudatjuk, Isten áldását kérjük e nemes tette s Ujfehértó közbirtokosságának e hazafias határozatát jutalmazza a méltó elismerés, mit minden hazáját és magyar vallását szerető embertől teljesen kiérdemelték. — Azon lelkes hitfeleink, a kikben e nemes elhatározás megfogalmazott és a kik ennek keresztülvitelére anyagi áldozattal vállalkoztak, *Gencsy Sámuel, Szunyogh István, ifj. és idősb Szunyogh Bertalan, Mezössy Béla, Csajkos Gyula, Erdödy András és Miklós, Kálmánczhey Mór* és *László Imre* földbirtokos urak. De kiváló elismerés illeti rajtuk kívül *Ujfalussy Béla* egyházmegyei kiküldött urat, a ki általánosan ismert buzgóságával s bölcs tanítatásával lényegesen befolyt a fentebb jelzett üdvös elhatározás keletkezésére.

— **Lelkészválasztások.** *Jánossy Zoltán*, debreczeni főiskolánknak kitűnő képzettségű és jeles tehetségű volt növendéke, legutóbb pedig segédtanára, a *sámsoni*, — *Ujlaky Béla* dombrádi segédlelkész pedig a *jákói* (Szaboics megye) ref. egyház lelkészévé választott. Isten segédelmét kívánjuk az ifjú lelkészeknek!

— **Felvilágosításul.** A „Debr. Prot. Lap“ 36-ik számában „Egyházmegyei közgyűlés“ cz. alatt a legutolsó kikezdésben meg van említve, hogy az egyházmegyei törvényszék egy 25 év óta buzgósággal működő tanítót felfüggesztett egy magánember vádjára, holott, úgy látszik, az egyháznak tanítója ellen most sincs kifogása. — A közvéleménynek e szándékos félrevezetésére irányult közleményre megjegyezzük, hogy a vétség — mit Felsővégesi még előbb tudott, mint itt sok más, hiszen én is tőle hallottam e dolgokat először — nőcsábítás, házasságtörés, melyek be lettek bizonyítva. A vádoló a becsületében, férji jogaiban megsértett házastárs. Nem az a kérdés: ki vádol? hanem: igaz-e a vád? Különben a hivatalból is üldözendő vétség az egyházban is megbotránkozást, elkeseredést szült s a törvényszék végzése közmelegnyugvással fogadtatott egész kis városunkban. A presbiterium várt az ügynek feljelentésével már csak ezért is, mert a megbántott férj birtokában levő igazolványokkal nem rendelkezett egyikünk sem. Ennyit az igaz-ág érdekében. N. L.

TARTALOM-JEGYZÉK: Tanévmegnyitó beszéd. Sass Béla. — A baranyai veszedelem. Illyés Endre. — Tárca: Mutatvány. Bartha Mór. — Tanügy: Iskolai értesítők. Referens. — Irodalom. — Közéletünk: Zsilinszky Mihály ág. ev. esperességi felügyelő megnyitó beszéde. — Különfélék. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázat

a debreczeni ev. reform. egyházmegyében fekvő *tépei ev. reform. egyház lelkészi állomására.*

Évi javadalom: 60 frt készpénz; buza 16, árpa 16 köböl; tűzifa 3 öl; 26 hold és 308 □ öl föld (három fordulóban); 12 hold 776 □ öl kaszáló föld 1200 □ ölével számítva; 17 sorból álló szőlő; 13 boglya széna a helység szénájából; 4 vekás luczernás föld; apróbb szántás-

beli szolgálmányok; tej, vaj, méz és fűteni valóra 6 frt és a stola. Az évi javadalom, hivatalos becslés szerint 908 frt 42 krt tesz ki s így az állomás *másod osztályu.*

A minősítvényeivel s jelenlegi szolgáltról szóló, esperesileg megerősített szolgálati bizonyítványával, felszerelt pályázati kérvények, *1897. október 10-ig* Dávidházy János espereshez Kabára (postahely) küldendők.

Az állomás 1898. ápril. 24-én lesz elfogalando.

Debreczen, 1897. szeptember.

KISS ÁRON,
püspök.

Pályázati hirdetmény.

A Debreczeni Jótékony Nőegylet árvaházában megüresedett *tanító- és nevelőnői* állásra pályázat hirdettetik.

Javadalmazás: évi 360 frt fizetés havi előleges részletekben, lakás és teljes ellátás az árvaházban.

A megválasztott tanító- és nevelőnő köteles a VI. osztályu árvaházi iskolában az árvaházi leány növendékeket, kiknek száma ez idő szerint 18, tanítani, kézimunkára oktatni, általán azokra a fennálló házi szabályzat szerint mindenkor felügyelni.

A pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat képesítésüket s eddigi szolgáltaikat igazoló okleveleiket és bizonyítványaikat *f. évi szeptember hó 23-ig* alóírt elnökséghez adják be.

Az állás *október hó 1-ig* okvetlenül elfogalando.

Debreczen 1897. szept. 7.

Veresné Szathmáry Teréz,
nőegyleti elnök.

Pályázat.

A *nyiregyházi* ev. ref. egyháztanács pályázatot hirdet egyik tanítói állására egy évi próba-idővel. Javadalma: 450 frt lakáspénz, vagy természetben lakás az egyháztanács tetszésétől függően. Kötelességei: 1. az egyháztanács által kijelölt osztályoknak a tiszántúli egyházkerület tanterve szerint való tanítása. 2. a kántortanító akadályoztatása esetén a kántori teendők végzése. 3. az összes ref. elemi iskolákban torna tanítás. 4. a faiskola kezelése. Folyamodványok bizonyítványokkal felszerelve *szept. 24-ig* adandók be.

Nyiregyházán, 1897. szept. 8.

Borbély Sándor,
ev. reform. főgondnok.

Dr. Bartók Jenő,
ev. reform. lelkipásztor.